

Nämndemannating om Barns Bästa i Umeå

Umeå Nämndemannaförening i samverkan med Rädda Barnen har med ekonomiskt stöd av Allmänna arvsfonden inbjudit till nämndemannating i Umeå lördagen den 26 april 2008. Österbottens svenska nämndemannaförening rf bereddes, som mångårig samarbetspartner med nämndemannaföreningen i Umeå, förmånen att delta i tillfället och undertecknad utsågs av styrelsen att representera de svenskspråkiga österbottniska nämndemännen.

Temadagen inleddes med att Sigbrit Normark, Rädda Barnen i Umeå, höll ett välplanerat och gediget anförande om "Barnkonventionen". En historisk tillbakablick rörande barnkonventionens framväxt från år 1924 med deklaration om barns rättigheter uppgjord av Nationernas Förbund, 1948 med att allmän förklaring antas av FN om mänskliga rättigheter och som år 1958 utökades med barnens rättigheter. Först år 1979 tillsatte FN en arbetsgrupp för att uppgöra barnkonventionen, vilken först 10 år senare 1989 färdigställdes och trädde i kraft 1990. Barnkonventionen fastslår att barns bästa alltid skall komma i främsta rummet. Höga krav ställs på världens länder, vilka påbjuds att till det yttersta av sina tillgängliga resurser skall förverkliga barnens sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Barnkonventionens bärande grundprinciper är att barn inte får diskrimineras, barn skall alltid sättas i främsta rummet, barn skall ha rätt till inflytande, dvs få komma till tals samt rätt till eget liv och utveckling. Barn är sårbara individer och behöver därför skydd. I alla beslutsprocesser som berör barn skall barnperspektivet synliggöras i beslutet. Beslutsfattandet borde alltid innehålla utförlig barnkonsekvensanalys.

Inger Ekbohm, Rädda Barnen i Stockholm, från Centrum för barn i kris fängslade deltagarna från början till slut i ett över två timmar långt anförande kring temat "Barn som brottsoffer". Hennes teoretiska kunskap på sakområdet i kombination med mångårig och bred situationsbaserad erfarenhet från fältet berörde alla djupt. En välgjord film om barns upplevelser av och reaktioner på våld i hemmet förankrade det sagda på ett oförglömligt sätt. Våld mellan vuxna i nära relationer utgör klart största riskfaktorn för barn att bli brottsoffer. Ekbohm redogjorde ingående för på vilka sätt barn som växer upp med en våldsam förälder drabbas. Alla barn ser och hör det våld som äger rum i hemmet och många börjar själva misshandla. Medan våldet pågår håller sig yngre barn på sitt rum, håller händerna för öronen och alstrar ljud för att inte höra vad som pågår. Äldre barn ingriper oftare och utsätter sig därmed för att själva bli misshandlade. Barnen blir otrygga i sitt eget hem och upplever ofta även världen som otrygg och oförutsägbar. Våldet föranleder att barnen blir rädda, arga, oroliga och ledsna. Rädslan är av existentiell karaktär. Barnet oroar sig för att mamman, som oftast är våldsoffret, skall dö, utvecklar stor ångest för döden, dödsskräck. Dessutom tar barnen på sig ansvaret för våldet, vilket leder till skam- och skuld känslor, och de lär sig att inte berätta för någon om det som händer hemma. Barnen känner sig ensamma, isolerade och annorlunda, med andra ord känner att det är något fel med dem, att det är något de gör som orsakar våldet hemma. Att aldrig veta när och varför våldet plötsligt kan explodera är att leva i ständig oro och att hela tiden bete sig så att våldet inte skall utlösas. Barnen uppvisar i princip två ytterligheter i sitt beteende. Många barn efterapar den vuxnes beteende och tar själva till våld eller manipulativa handlingar medan andra barn visar uppgivenhet och underkastelse, försöker intensivt att vara extra lydiga och alla till lags i alla lägen. Ett tungt liv. Med tiden lär sig barnen väldigt väl att vuxna får ta till våld för att nå sina syften- ett bekymmersamt dubbelt budskap. Många barn, men dock inte alla, utvecklar sådana symptom som föranleder terapeutisk hjälp. Klargjordes med tydlighet att barn aldrig vänjer sig med våld i hemmet. Barn som utsätts för våld blir sårbara- en sårbarhet som kvarstår under lång tid. Av största vikt är att pånytt uppta våldet som tidigare ägt rum till diskussion om problem

finns kvar. Viktigast är att göra ingående utredningar och bedömningar av vad det enskilda barnet behöver eftersom barn med lätthet stänger av, varken vågar eller vill ge information till omgivningen. Det är ett krävande arbete att få kunskap om hur allt står till och få fram barns känslor, skapa tillit till barnet.

Vad behöver ett barn då våld eller övergrepp avslöjats? Det allra första som bör ordnas innan man kan gå vidare är skydd, att få barnet i säkerhet. Andra steget är krisstöd i form av bekräftelse, information och bedömning. Barnet har ofta en oklar bild av det som hänt, en fragmatisk bild, varför det är angeläget att hjälpa barnet att få en helhetsbild av hur det började, hur det fortsatte och hur det slutade, för att barnet skall få ökad förståelse för det som hänt och kunna sätta in detta i ett logiskt sammanhang. Att informera barnet om verkligheten som den är, att det är våld det handlat om, är extremt viktigt. Detta är alla barns rätt, även de unga barnens rätt. Att utreda barns mående och med detta i förgrunden fatta beslut om åtgärder måste få ta den tid barnet behöver och ske i konsensus mellan myndighetsansvariga så att bästa möjliga förfarande tillgrips och de vidtagna åtgärderna följs upp och utvärderas. Det tredje steget är terapi. Alla sådana barn som traumatiserats behöver terapeutisk hjälp för annars upplever de våldet igen när känslorna väcks till liv. Olika händelser kan få barnet att igen känslomässigt föras tillbaka mitt i våldets centrum där all terapi är som bortblåst och man måste börja om från början. Att bearbeta våldet barn har varit utsatta för kan ta lång tid, kan sträcka sig över decennier.

Anna-Carin Erikson-Forsgren, vikarierande samordnare vid Centrum mot våld för Västerbottens län informerade på empatiskt och sakkunnigt sätt med glöd om centrets verksamhet och fokuserade särskilt på temat om "Barnahus". Centrum mot våld skall med utgångspunkt i ett strukturerat myndighetssamarbete (Umeå kommun, Umeå universitet, Västerbottens läns landsting, Polismyndigheten i Västerbottens län, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket) synliggöra och motverka våld mot kvinnor och barn genom att bland annat skapa en trygg och tillgänglig plats, ge stöd, förbygga och förhindra män att utöva våld. Centrum mot våld har tre verksamhetstyper. Kvinnofridsmottagningens målgrupp är kvinnor som är 18 år och äldre med eller utan barn och som blivit utsatta för ekonomiskt, materiellt, psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld. De tjänster som erbjuds är stöd, olika skyddsåtgärder, krisbearbetande samtal, läkarundersökningar, utredningar. Mansmottagningens grundprincip är att professionellt arbeta med mäns våld i nära relationer och få våldet att upphöra. Målgrupp är män som inte kan kontrollera sin ilska, har använt eller är rädda för att använda våld och hyser oro för att barnen far illa. Erbjudna tjänster är individuella samtal och gruppverksamhet. Barnhusets målsättning är att anpassa utredningar i samband med att barn misstänks vara utsatta för brott på ett professionellt sätt, allt sker i huset. Målgrupp är barn under 18 år som utsatts för brott riktat mot liv och hälsa, frid och frihet, sexualbrott, könsstympling samt bevittnat våld mot nära anhörig. De insatser centret gör är samtal med barnen, krissamtal, familje- och föräldrasamtal, läkarundersökningar, utredningar och hjälp med polisförhör. Ingång till centret sker alltid via sociala tjänstemän. Erikson-Forsgren betonade betydelsen av att alla berörda myndigheter (polis, brottsutredare, åklagare och sociala tjänstemän) sätter sig vid samma bord och tillsammans diskuterar vad som ska göras, vilka som skall göra vad, när det skall göras och hur man sedan går vidare. Att grundliga utredningar föreligger vid beslut om åtgärder betonades vara av särskilt stor betydelse.

Psykolog Jeanette Hörnqvist, verksam vid Barn- och Ungdomspsykiatri i Umeå höll ett helt suveränt anförande om "Bokstavsbarn – diagnos och behandling". Inledningsvis fick deltagarna en exposé över olika slag av dysfunktioner såsom MBD, ADHD, DAMP, ADD, MPH och OCD samt dyslexi, utvecklingsstörning, autism, Aspergers syndrom och Tourettes

syndrom; vad begreppen avser, vilka symptomen är och vilka kriterier som bör vara uppfyllda för att diagnos med säkerhet skall kunna ställas. I historiskt skolperspektiv verkar det på basis av antalet ställda diagnoser som så att ovan nämnda dysfunktioner inte tidigare skulle ha existerat. Hörnqvist framhöll att problemen nog funnits men att eleverna registrerats som olydiga, odygdiga, dåligt uppfostrade och fått massor med skällor och stryk samt mången gång sänts till barnhem. Hon påpekade att ”den gamla skolan” var en mer rutiniserad skola med strikta ramar vilket betydligt bättre underlättade och stödde att koncentrationen än i ”dagens nya skola”, den progressiva skolan, med rätt så fritt flyt och stort ansvar som påförts den enskilde eleven. Skämtsamt framfördes att dagens skola av mången elev kan upplevas så rörig ”att har man inte ADHD när man börjar så kanske man får det”. De mest allmänna neurofysiologiska kännetecknena är anpassningssvårigheter, inlärningssvårigheter, koncentrationssvårigheter, impulsivitet och kontaktavvisande. Att kunna utveckla och bromsa sina känslor är viktigt. Utmärkande för de flesta elever med funktionshinder i skolvardagen är bristande inlevelseförmåga, koncentrationsproblem, brist på flexibilitet, överaktivitet och impulsivitet samt ett annorlunda tänkande. Att tackla denna problematik är en stor utmaning för lärarna. Alltför ofta medför funktionshinder risker som kan leda till: klander, misslyckanden, bråk, utanförskap, mobbning, dåliga skolresultat, antisocialt beteende, kriminalitet, missbruk osv. Hörnqvist stod för ett värdefullt och tankeväckande anförande med många konkreta och intressanta exempel från egen erfarenhet.

Umeå nämndemannaförenings ordförande Berndt-Ola Lundström tackade alla som deltagit i utbildningstillfället samt för aktivt frågande i anslutning till de olika sessionerna.

Viveca Bäck

ordförande för Österbottens svenska nämndemannaförening rf

www.osn.huset.fi